

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Ondokuz Mayıs University Review of the Faculty of Divinity

e-ISSN: 2587-1854 OMUIFD, December 2022, 53: 885-888

Marx'ın Kapital'i için Okuma Kılavuzu (Joseph Choonara, Çev. Yusuf Turhallı, İstanbul: Z yayıncılık, 2018).

A Reader's Guide to Marx's Capital
(Joseph Choonara, Trans. Yusuf Turhallı,
İstanbul: Z yayıncılık, 2018)

Doç. Dr. Tamer YILDIRIM¹

¹İlahiyat Fakültesi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya
• tyildirim@hotmail.com • ORCID > 0000-0003-0033-0539

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Kitap İncelemesi / Book Review

Geliş Tarihi / Received: 16 Eylül / September 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 21 Kasım / November 2022

Yıl / Year: 2022 | **Sayı - Issue:** 53 | **Sayfa / Pages:** 885-888

Atf/Cite as: Yıldırım, T. "Marx'ın Kapital'i için Okuma Kılavuzu (Joseph Choonara, Çev. Yusuf Turhallı, İstanbul: Z yayıncılık, 2018)." *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 53, Aralık 2022: 885-888.

**MARX'IN KAPİTAL'İ İÇİN OKUMA KILAVUZU,
(JOSEPH CHOONARA, ÇEV. YUSUF TURHALLI,
İSTANBUL: Z YAYINCILIK, 2018).**

ÖZ:

Karl Marx, 1859'da *Ekonomi Politğin Eleştirisi*'ni yayınladı. 1863 ve 1865 yılları arasında bu proje üzerine çalışırken Kapital'in tamamının taslağını oluşturdu ve ilk cildi 1867'de yayınlandı. Özel olarak oluşturulmuş terminoloji, genellikle okuyucunun bilimsel ve felsefi metinlere yaklaşmasında en büyük engeldir. Chonara'nın kitabı Marx'ın *Kapital*'deki felsefesini yorumlama çabasıdır. Bu kitap, *Kapital*'e diyalektik yapısı ışığında göz atar. Fakat asıl mesele, Marx'ın teorilerinin gerçek dünyada ne ölçüde karşılık bulduğu ve burada neler olup bittiğini ne ölçüde açıklayabildiğidir.

Anahtar Kelimeler: Marx, Lenin, Kapital.

**A READER'S GUIDE TO MARX'S CAPITAL
(JOSEPH CHOONARA, TRANS. YUSUF TURHALLI,
İSTANBUL: Z YAYINCILIK, 2018)**

ABSTRACT

Karl Marx published the *Critique of Political Economy* in 1859. While reworking the project, Marx drafted the whole of the book 'Capital' between 1863 and 1865, and its first volume was published in 1867. Specialized terminology is often the greatest barrier for the general reader in approaching scientific and philosophical texts. Chonara's work attempts to explicate the philosophy of Marx in *Capital*. It also looks at *Capital* in light of its dialectical structure. However, the essential issue is that how far Marx's theories correspond with the real world and how far they can explain what happens in the real world.

Keywords: Marx, Lenin, Capital.

Joseph Chonara, Londra, King's College'da uluslararası politik ekonomi dersleri vermiştir. Günümüzde Leicester University School of Business'ta öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Marksist düşünceye mensup yazara göre son yıllarda, özellikle 2008-2009 krizinden ve onu takip eden yavaş büyüme döneminden sonra K. Marx'ın *Kapital*'ine ilgi yeniden canlanmıştır. Genel olarak bakıldığında Marksist

düşünceyi benimseyenler hemen her kriz dönemi sonrasında –Choonara'nın yaptığı gibi- Marksizm'in yeniden canlanacağı belirtmiştir. Muhtemelen bir on yıl sonra içinde bulunduğumuz dönem için de böyle bir değerlendirme yapılacaktır. Fakat sol düşünceye mensup olanlar kapitalizmin genel krizde varlığını iyi koruduğuna da gözlerini kapatmaması gerekir. Çünkü Marksistler genel değerlendirme metotları olan tarihsel materyalist anlayışı bırakıp iyimser bir yaklaşımla bu şekildeki krizlerle kapitalizmin yıkılacağına inanmaları onları yeni hayal kırıklıklarına götürecektir.

Tarihsel olarak bakıldığında Marx, kapitalin her ögesini kendi içinde bir problem olarak ele almıştır. Bundan dolayı Marksistler günümüz kapitalizminin *Kapital*'deki soyut modele, somut kapitalizmden çok daha yakın olduğunu iddia etmiştir. Bu gibi değerlendirmeler belli bir ideolojiye sahip insanların sahip oldukları düşüncelerin haklılığını ve doğruluğunu göstermek için başvurdukları akıl yürütme durumlarıdır. Yoksa 150 yıl önce ekonomi politik için yazılan bir kitabın bugüne hitap edecek yönü oldukça sınırlı bir hale gelmiş durumda iken içindeki fikirlerin güncelliğini koruduğunu söylemeye kalkışılmazdı. Fakat Marx'ın ve Marksist düşünceye sahip olanların tarihsel süreçte yaptıkları faaliyetlerden dolayı bugün çalışan insanların çalışma koşullarının iyileştirilmesi konusunda etkili olduğunu da kabul etmek gerekir.

İş ve çalışma koşulları konusunda Marx, işçi sınıfına hem bir şeyler öğretme, hem de bu sınıftan ve bu sınıfın mücadelelerinden bir şeyler öğrenme arayışı içinde olmuştur. Fakat Marx, *Kapital*'i her ne kadar işçilerin okuması için yazdıysa da hem hacmi hem de zaman zaman zorlaşan anlatımı yüzünden okunması ve anlaşılması güçleştirmiştir. Konuyu kolaylaştırmak için hem yabancı dilde hem de Türkçede eserler mevcuttur. Bu eser en son yazılanlardan biri olma özelliğine sahiptir. Dört cilt olarak bugün elimizde bulunan, Marx tarafından düzenlenen *Kapital*'in sadece birinci cildinde yer alan konular değerlendirilmiştir. Kitap *Kapital*'i okurken konuları anlamayı kolaylaştırmak amacı gütmektedir. Bu yüzden yazar genel olarak işçilere veya öğrencilere yani Marx'ın politik iktisat konularını öğrenmeye yeni başlayan kişilere *Kapital*'in zor olan kısımlarını anlatmaya çalışmıştır. Temele meta, mübadele, para, emek, artık değer, iş bölümü, makineleşme, artık değerın sermayeye dönüşmesi, kapitalin birikimin genel yasası, ilk birikim, modern sömürgeleştirme teorisi gibi konuları alarak açıklamalarını sunmuştur. Fakat her konuyu ayrı ayrı ele alması nedeniyle *Kapital*'de eşleşen bölümü okumadan önce bu bölümü okumak konuyu anlamak açısından faydalı ancak yeterli değildir.

Kitap, 2016-2017 yıllarında Bookmarks Kitabevi'nde yazarın düzenlediği *Kapital*'i okuma grubu vesilesiyle yazılmıştır. Yazar, kitabını *Kapital*'in birinci cildini, okuma grubuyla ya da bireysel çalışmaları doğrultusunda okuyan kimselere destek sunmayı amaçlayarak oluşturduğundan ne *Kapital*'e ne de genel olarak iktisatla ilgili ön bilgilere ihtiyaç bulunmamaktadır. *Kapital*, ilk cildinin basımının üzerinden

150 yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen yazara göre güncelle ilişkisini sürdürmektedir. Ancak metnin bu sıra dışılığı, onu eleştiri süzgecinden geçirmeden günümüz kapitalizmine kolayca uygulayabileceğimiz anlamına gelmez. Kuramın yaratıcı uygulaması, gerektiğinde güncellenmesi ve geliştirilmesi aslidir. Kitabın uzun ömürlü olmasının sebebi *Kapital*'in araştırma konusunun Marx'ın yaşadığı 19. Yüzyıl İngiltere'sinin kapitalizmi olmaması, kapitalist üretim biçiminin sosyal ilişkilerinin izahını ortaya koymasıdır (s. 11). Yazar genel olarak kapitalin temele alınması sebebiyle kitabın güncelliğini koruduğunu belirtmektedir fakat tarihsel ve sosyal olayların temele alınması, o dönemdeki çalışma, yaşam koşullarının ve İngiltere'deki olayların incelenmesi böyle bir iddiayı gerçekten kabul edilebilir hale getirir mi? Bunun daha iyi anlaşılması için *Kapital*'i okumadan önce Marx'ın yönteminin bilinmesi gerekir. Yazar da kitabına bu konuya değinerek başlamaktadır. Marx'a göre, "İnsanlar kendi tarihlerini yaparlar, ancak bunu kendi istedikleri gibi yapamazlar; bu tarihi geçmişten aktarılan ve hâlihazırda mevcut koşullar altında yaparlar"(s. 43). Örneğin; Nanoteknoloji hatta buhar gücüyle çalıştırılan dokuma tezgâhları, Antik Yunan ya da Roma'nın kendilerine has köle temelli üretim biçimleri çerçevesinde kavranamaz (s. 69). Bilimsel analizin, toplumdan neşet eden fikirleri vesaireyi gözden geçirmeden önce toplumun maddi temeliyle başlaması gerektiğini öne sürer. Yazar, 1830'dan bu yana icatları yalnızca işçi ayaklanmalarına karşı sermayenin savaş aracı olarak kullanılmak amacıyla yapıldığını söyleyerek (s. 123) icatların ayaklanmaları durdurmak için olduğunu belirtmiştir. Bu durum tartışmalıdır. İcatların yapılmasının tek bir nedeni ve açıklaması yoktur. Bunu tek bir olayı ifade etmek için kullanmak da doğru değildir.

Marksist düşüncenin eleştirilen yönlerinden biri bütün toplumu fabrikaya dönüştürme meselesidir. Bu şekilde olan Sovyetler Birliği tecrübesinde bazı sorunlar mevcuttur. Şöyle ki, üretimi bütün halinde düzenleyen ancak hala uluslararası iş bölümüne ve emperyalist rekabete tabi olan tek devlet kapitalizmi gerçek anlamıyla kâbustur. Modern çokuluslu şirketler üretimi, genellikle en ileri teknolojiyi kullanarak en ince ayrıntısına kadar planlar. Ancak bu planlama karı azami seviyeye çekmek için yapılır. İnsani ihtiyaçların, rekabetin cebri etkisine maruz kalmadan demokratik bir temelde planlanması, kapitalizm karşısındaki sosyalist seçeneğin bir parçası olmalıdır (s. 107). Yazara göre sosyalizmin karşıtı olarak ifade edilen kapitalist iş yerlerindeki şartlardan tiksinti duyulmaktadır. "İmalathanelerdeki işlerin tekdüzeliği ve disiplinin katılığı dolayısıyla bu işleri kendilerinde tiksinti uyandıran bir şey haline getiren alışkanlıklarından kaynaklanır. Yoksulluğun pençesine düşmeyi, fabrika işlerinin değişmeyen rutinine hapsolmaya tercih etmektedirler". İşçilerin çatıdan atlayarak intihar etmelerini engellemek için fabrikaların etraflarını saran bir kafesle çevrilmesi Çin'deki çağdaş fabrikalarda yaygındır (s. 177). Sosyalist bir yapıya sahip olduğunu iddia eden Çin'deki yapı Marksist olarak değerlendiriliyor mu? Mao'nun yorumunu olumsuzlayıp, niçin Lenin üzerinden Marx'ı anlamak zorunda bırakıyoruz? O zaman sosyalizm insanları özgür ve mutlu bir yaşamdan çok -ölümü yaşamdan daha güzel bir hele getiriyorsa- köleliğin farklı

bir boyutuna taşıyor demektir. *Kapital*'i bu temelde ele alırsak aslında onun işsizlik üzerine bir kitap olduğunu da söyleyebiliriz.

Kapital'e yönelik yaratıcı bir okuma yapabilmek için kâr güdüsü, birikim, genişleme ve ücretli emek sömürüsü, aynı zamanda kültür ve gündelik hayatta, toplumsal kurumlarda ve insan ilişkilerinde bir başkalaşmaya işaret eder. Fakat bunların güncelliği yani günümüzdeki olayları anlamlandırmadaki yeri tartışmalıdır. Kendilerini Marksist olarak değerlendirenlerin yaptıkları yorumlar artık Marx'ın söyleminin çok ötesine geçmiş, Marx'ı aşmış veya başkalaştırmıştır. Lenin'in yorumu, Mao'nun uygulamaları, Batı Marksizm'inin niteliği bunların tek ortak noktası Marx'ı kendilerine temel olarak aldıkları iddiasıdır. Söylenenlerin hepsinin Marx'ın düşüncesi içerisinde değerlendirilmesi tartışmalıdır. Ayrıca Marx'ı kasıtlı olarak yanlış yorumlayanların da olması söz konusudur. Dolayısıyla etkili bir ideolojinin dogmatizme dönüşmemesi için güne uygun yorumlanması her zaman istenileni vermez. Tıpkı *Kapital*'in günümüz şartlarını içerecek şekilde ortaya koymaya çalışmak gibi. Bu anlamda Choonara'nın eserinin Marx'ı anlama noktasında katkısı oldukça sınırlıdır. Fakat Marksizm'in yaptığı indirgemeci yaklaşımla olaya bakarsak daha farklı değerlendirmelerde yapılabilir. Ancak böyle bir durumda ortaya çıkan anlayışların doğru olarak kabul edilmesi de zor görünmektedir.